

## Polacy o Mikołaju Koperniku

Znak jakości przyznany CBOS przez  
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2023



Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej  
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa  
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl  
<http://www.cbos.pl>  
(48 22) 629 35 69

Z okazji zbliżającej się 550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika postanowiliśmy zadać Polakom kilka pytań dotyczących ich wybitnego rodaka<sup>1</sup>, twórcy teorii, która na zawsze zmieniła wyobrażenia o naszym miejscu we wszechświecie. Interesowało nas, jaką pozycję zajmuje on w zbiorowej pamięci Polaków po upływie pięciu wieków, i czy jest dla nich ważny. Poprosiliśmy więc badanych o określenie jego rangi pośród wielkich naukowców mających wkład w nowożytną naukę, a także wśród wybitnych Polaków, którzy na różne sposoby przyczynili się do rozświetlenia naszego kraju w świecie. Poruszyliśmy też kontrowersyjny temat przynależności narodowej uczonego, a na koniec zapytaliśmy, czy Kopernik jest dziś wystarczająco upamiętniany.

## KOPERNIK NA TLE WYBITNYCH NAUKOWCÓW

Na początek zapytaliśmy respondentów o to, które z wymienionych ośmiu postaci odegrały najważniejszą rolę w rozwoju nowożytnych nauk ścisłych i przyrodniczych (można było wybrać nie więcej niż dwie). Warto podkreślić, że było to pierwsze pytanie, a zatem badani nie wiedzieli, że zestaw będzie skoncentrowany na Mikołaju Koperniku. Mimo to uzyskał on wysoką, drugą pozycję (wskazało go 45% ankietowanych), plasując się tylko za Marią Skłodowską-Curie (55%), ale już przed tak wielkimi uczonymi odpowiedzialnymi za zmiany naukowych paradygmatów jak Albert Einstein (35%) czy Izaak Newton (15%). Na dalszych miejscach znaleźli się kolejno: Louis Pasteur (11%), Karol Darwin (9%), Galileusz (4%) i wreszcie Johannes Kepler (z wynikiem wynoszącym w przybliżeniu 0%, wskazało na niego 4 respondentów na 1028). Z kolei 1% badanych wskazało na naukowców niewymienionych na naszej liście: Leonarda da Vinci, Nikolę Teslę i Stephena Hawkinga. Patrząc na całokształt wyników, trudno nie zauważyć, że badani przypisują niezwykle wysoką rangę nie tylko Mikołajowi Kopernikowi, ale i w ogóle członkom swojego narodu – z ich wskazań wynikałoby, że to przede wszystkim dwójce Polaków zawdzięczamy spektakularny rozwój nowożytnych nauk ścisłych i przyrodniczych ostatnich stuleci.

---

<sup>1</sup> Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (393) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

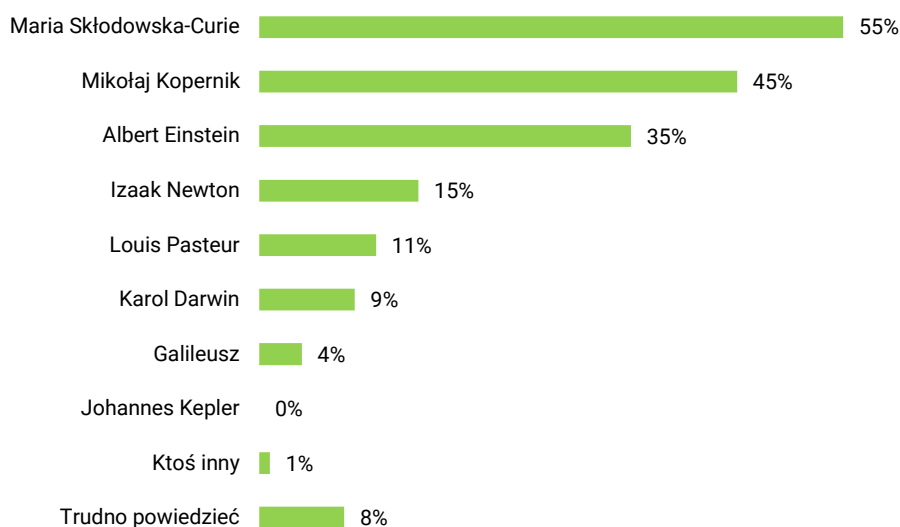
Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiadnim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej (CAWI), do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiadnim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 9 do 22 stycznia 2023 roku na próbie liczącej 1028 osób (w tym: 59,5% metodą CAPI, 21,8% – CATI i 18,7% – CAWI).

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcje wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Które z wymienionych postaci były według Pana(i) najważniejsze dla rozwoju nowożytnych nauk ścisłych i przyrodniczych? Z podanej listy proszę wybrać nie więcej niż dwie.



Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać dwie odpowiedzi

Odpowiedzi badanych były wyraźnie zależne od ich poziomu wykształcenia: im był on wyższy, tym rzadziej wskazywany był Mikołaj Kopernik (55% wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym wobec 32% wśród osób z wykształceniem wyższym) czy Maria Skłodowska-Curie, a częściej Albert Einstein czy Izaak Newton. W grupie respondentów z wykształceniem wyższym pierwsze miejsce zajmuje zresztą właśnie Einstein (52%) – zob. tabelę 1.

TABELA 1

Poziom wykształcenia	Które z wymienionych postaci były według Pana(i) najważniejsze dla rozwoju nowożytnych nauk ścisłych i przyrodniczych? Z podanej listy proszę wybrać nie więcej niż dwie.			
	Mikołaj Kopernik	Maria Skłodowska-Curie	Albert Einstein	Izaak Newton
	w procentach			
Podstawowe lub gimnazjalne	51	58	21	12
Zasadnicze zawodowe	55	56	28	10
Średnie	47	58	33	15
Wyższe	32	47	52	23

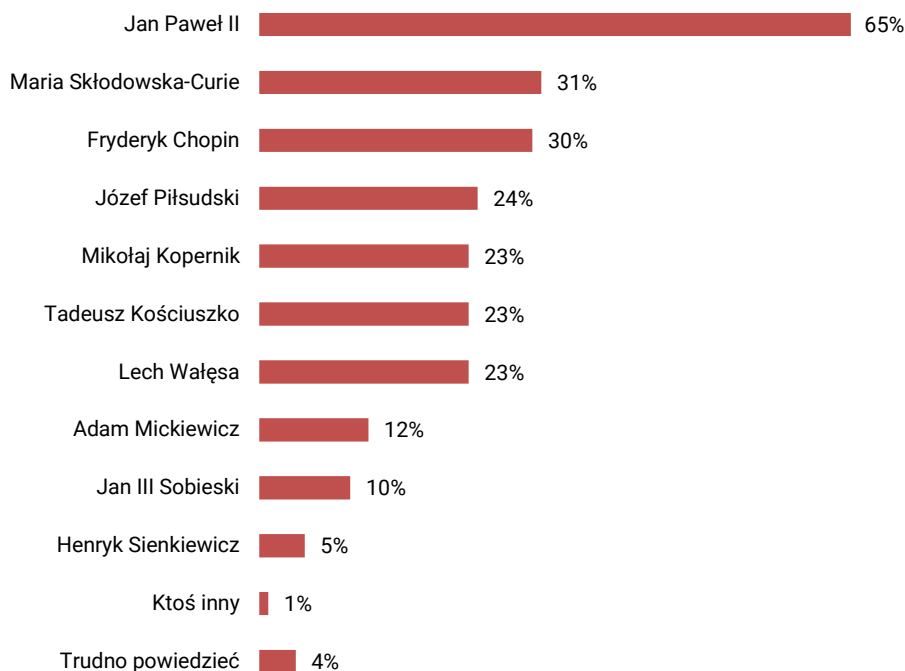
Poza tym Kopernika częściej wskazywali starsi badani (51% wśród najstarszych wobec 32% w grupie wiekowej 25-34 lata), mieszkańcy mniejszych miejscowości (52% na wsi wobec 33% w największych miastach), częściej praktykujący religijnie (aż 64% wśród praktykujących kilka razy w tygodniu wobec 29% wśród niepraktykujących), a także wyznający poglądy prawicowe (50% wobec 34% zwolenników lewicy) – zob. tabelę aneksową 1. Te silne, sięgające nawet trzydziestu paru punktów procentowych, różnicowania socjodemograficzne pokazują, że waga dorobku naukowego zmarłego 500 lat temu astronoma pozostaje we współczesnej Polsce kwestią zaskakująco polaryzującą. Wielu badanych mogło zapewne potraktować nasze pytanie po części jako pytanie o pozycję i znaczenie samej Polski.

## KOPERNIK NA TLE WYBITNYCH POLAKÓW

Znacznie niższe miejsce przypadło Kopernikowi w zestawieniu polskich postaci historycznych, które przyczyniły się do budowania dobrego imienia naszego kraju na świecie. Spośród dziesięciu nazwisk wymienionych na liście Kopernik zajął zaledwie piątą pozycję (wskazało go tylko 23% badanych, mając możliwość wyboru trzech postaci), dzieloną zresztą z Tadeuszem Kościuszką i Lechem Wałęsą. Pierwsze miejsce zajął z ogromną przewagą Jan Paweł II, którego wskazała większość respondentów (65%), a drugie – z wynikiem ponad dwukrotnie niższym – Maria Skłodowska-Curie (31%). Dalej uplasowali się Fryderyk Chopin (30%) i marszałek Piłsudski (24%). Najmniej osób wskazało Adama Mickiewicza (12%), Jana III Sobieskiego (10%) oraz Henryka Sienkiewicza (5%). Ponownie 1% badanych wybrał postać spoza listy, proponując: Ignacego Łukasiewicza, Ignacego Paderewskiego, Juliusza Słowackiego, Kazimierza Jagiellończyka, Kazimierza Wielkiego oraz – *last but not least* – Mariusza Pudzianowskiego. Przy okazji warto uściślić, że pytaliśmy o polskie postaci historyczne właśnie dlatego, żeby nie zestawiać Kopernika na przykład ze znanymi współcześnie sportowcami, takimi jak choćby Robert Lewandowski, o którym być może nie będą wspominać podręczniki do historii Polski, ale który obecnie mógłby przebić pod względem sławy większość (jeśli nie wszystkich) naszych wielkich rodaków.

CBOS

RYS. 2. Jak Pan(i) sądzi, które z polskich postaci historycznych najbardziej przyczyniły się do budowania dobrego imienia Polski na świecie? Z podanej listy proszę wybrać nie więcej niż trzy.



Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wybrać trzy odpowiedzi

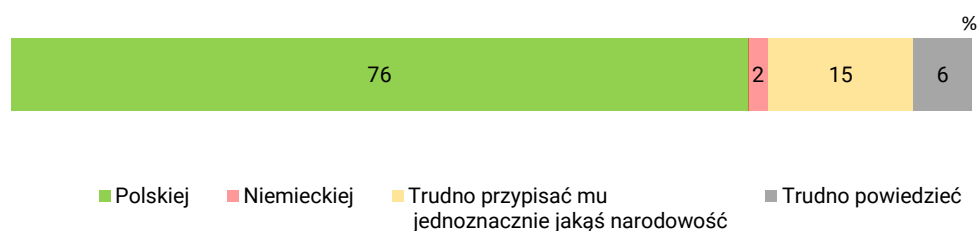
W przeciwieństwie do pytania o wybitnych naukowców nie obserwujemy w tym przypadku żadnych szczególnych charakterystyk socjodemograficznych wśród osób, które wymieniły Mikołaja Kopernika. Najwyraźniejsze różnicowania można dostrzec we wskazaniach na Jana Pawła II (zwłaszcza silna i przewidywalna zależność od częstotliwości udziału w praktykach religijnych), ale jako że to nie pamięci o papieżu poświęcony jest komunikat, zainteresowanych odsyłamy do tabeli aneksowej 2. Stosunkowo słaba pozycja Kopernika w zestawieniu wielkich Polaków wydaje się potwierdzać hipotezę, wedle której bardzo wysokie miejsce wśród wybitnych naukowców zawdzięcza on w dużej mierze swojej narodowości – zapewne badani, których cechuje większe poczucie dumy narodowej i patriotyzm mogli wskazywać właśnie na niego.

## CZY KOPERNIK BYŁ POLAKIEM?

W naszym badaniu postanowiliśmy poruszyć również temat narodowości Kopernika, stanowiący od wielu dekad przedmiot polsko-niemieckich sporów. Czy wybitny astronom był Polakiem, czy może Niemcem? Co prawda całe życie spędził jako poddany polskiego króla, ale jego pierwszym językiem był najprawdopodobniej niemiecki. Sprawę dodatkowo komplikuje fakt, że żył w epoce, w której większość ludzi nie utożsamiała się z grupami narodowymi, ale raczej z lokalnymi ojczyznami, takimi jak – w przypadku Kopernika – Prusy Królewskie czy też sam Toruń, jego rodzinne miasto. Już choćby z tego względu cały spór można byłoby uznać za nieistotny – podejrzewaliśmy jednak, że dla wielu badanych sprawa narodowości uczonego może mieć pewne znaczenie. Wyniki pokazują, że zdecydowana większość Polaków ma na ten temat wyrobione zdanie – trzech na czterech respondentów (76%) uznało Kopernika za swojego rodaka, a tylko 15% stwierdziło, że trudno jednoznacznie przypisać mu jakąś narodowość. Kolejne 6% badanych nie miało na ten temat opinii, a 2% uznało go za Niemca.

CBOS

RYS. 3. Jak Pan(i) sądzi, jakiej narodowości był Mikołaj Kopernik?

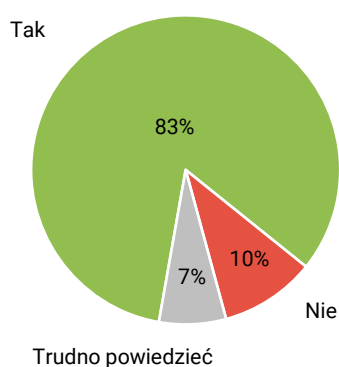


W rozkładach odpowiedzi nie natrafiamy na wyraźne zróżnicowania socjodemograficzne. Mniejszościowy pogląd, wedle którego Kopernikowi trudno jednoznacznie przypisać określoną narodowość, był tylko ponadprzeciętnie częsty wśród osób o najwyższych dochodach *per capita* (26%), a także wśród zwolenników lewicy (22%) – zob. tabelę aneksową 3.

Zdecydowana większość Polaków (83%) uważa też, że Mikołaj Kopernik jest na świecie kojarzony z naszym krajem. Tylko co dziesiąty badany (10%) jest przeciwnego zdania, a 7% wybrało odpowiedź „Trudno powiedzieć”.

CBOS

RYS. 4. Jak Pan(i) sądzi, czy Mikołaj Kopernik jest na świecie kojarzony z Polską?

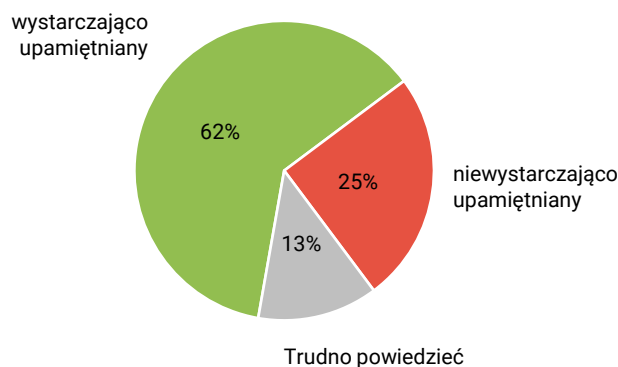


Mniejszościowy pogląd, wedle którego Kopernik nie jest na świecie kojarzony z Polską, był ponadprzeciętnie częsty wśród osób z wyższym wykształceniem (15%), badanych o najwyższych dochodach *per capita* (19%), a także wśród zwolenników lewicy (15% wobec 7% wśród sympatyków prawicy) – zob. tabelę aneksową 4.

## UPAMIĘTNIANIE KOPERNIKA

Wreszcie na koniec zapytaliśmy respondentów o to, czy mają poczucie, że Mikołaj Kopernik jest dziś wystarczająco upamiętniany. Twierdząco odpowiedziała większość z nich (62%). Co czwarty (25%) był przeciwnego zdania, a 13% nie miało na ten temat opinii.

RYS. 5. Czy według Pana(i) Mikołaj Kopernik jest:



W rozkładach odpowiedzi na to pytanie trudno dopatrzeć się wyraźnych różnicowań ze względu na charakterystyki socjodemograficzne respondentów. Przekonanie, że Kopernik nie jest wystarczająco upamiętniany, jest tylko trochę częstsze wśród zwolenników prawicy (32% wobec 24% wśród sympatyków lewicy) – zob. tabelę aneksową 5.

\*\*\*

Polacy uważają Mikołaja Kopernika za jedną z dwóch – obok innej wielkiej rodaczki, Marii Curie-Skłodowskiej – najważniejszych postaci, które przyczyniły się do rozwoju nowożytnej nauki. Przy tym nie przypisują mu wcale szczególnie wysokiego miejsca wśród wybitnych Polaków, którzy rozślawili nasz kraj, nawet jeśli zdecydowana większość z nich uważa, że Kopernik jest na świecie kojarzony z Polską. Większych kontrowersji nie budzi też sama narodowość astronoma – trzech na czterech badanych uznaje go za Polaka, a tylko niewielki odsetek sądzi, że jest to kwestia dyskusyjna. Wreszcie większość ankietowanych twierdzi, że Mikołaj Kopernik dziś – 550 lat po swoich narodzinach – jest upamiętniany wystarczająco.

Opracował

Jonathan Scovil